

ordet

Benny og undgængeren

Lars Kruse
ordet@k.dk

 ”I har Djævelen til fader, og I er villige til at gøre, hvad jeres fader lyster.”
Johannesevangeliet 8, 44

I ET MANUSKRIFT af afdøde Benny Andersen fortæl-
ler han, hvordan han havde et Søren Kierkegaard-trip
i sin ungdom. Han var barpianist og læste Kierkegaard
i sin fritid.

I sin læsning blev han grebet af Kierkegaards tanker
om, hvad dæmoni i grunden er.

”Det dømoniske er angsten for det gode,” skrev
Benny Andersen og fortsatte:

”Den tanke, at det virkelig dømoniske var fejhed,
det indesluttede, angsten for at åbne sig [...] det var
for mig noget hidtil uhørt. Det gode derimod var fri-
heden.”

Det åbnede ham for en ny verden, og det skrev han
digte om. Om mennesket, der i sit liv ikke rigtig turde
se tilværelsen i øjnene. Han opfandt en betegnelse for
sådanne mennesker. En ”undgænger”.

Vi ved, hvad en fodgænger er, og vi ved, hvad det vil
sige at undgå. Kombinerer man de to, bliver det til en
undgænger.

Det dømoniske
er det, der luk-
ker verden ned,
forfølger sand-
heden og kalder
løgne for sandt.

Benny Andersens
tanke om dæmoni

havde indtil da mest handlet om sådan noget som
Dracula og andre ondskabsfulde galninge. Nu åbnede
der sig en ny verden for ham.

Det er let at følge tanken om djævel som små væse-
ner med horn i panden som på gamle malerier. Er det
sådan, man tænker, kan man let opfatte det onde som
noget uden for sig selv. Så får man ikke øje på den
indvirkning, ondskaben eller det decideret dømoni-
ske har på en selv.

Det dømoniske er det, der lukker verden ned, for-
følger sandheden og kalder løgne for sandt.

Jesus talte om Djævelen som den magt, der kunne
gøre et menneske ufrigt. Som mennesker kan vi erfare
denne ufrihed og handle mod det, vi egentlig ønsker.

Jeg har lært af Benny Andersens tolkning af dæmo-
nien, at ondskaben konstant lurer. Ikke som noget, de
andre gør, men som noget, jeg dagligt må bede om
hjælp til at løses fra.

Jeg vil i dag tænke særligt på ordene ”fri os fra det
onde”, når jeg beder fadervor. ■

Lars Kruse er sognepræst.

teologisk tanke

”Alle menneskers frelse” er en færdig sag
hos Gud – også selv om den har sine
fastsatte tider, hvor den stadig mangler
at vise og åbenbare sig for mennesker.

JEREMIAH WHITE (1629-1707),
ENGELSK PRÆST OG TEOLOG, ”THE RESTORATION OF ALL THINGS”

kiosken

Cølibat vinder frem. Datingapps og skilsmissepropaganda får skylden

Kristian Østergaard
debat@k.dk

FORLEDEN VAR DER I **Neue
Zürcher Zeitung** et tema om
den sexkrise, som i øjeblikket plager verden.

En yngre kvinde udtalte:
”På fora læser jeg, at det er kvinder, som
har mistet lysten. Hos os er det desværre om-
vendt.”

For det er slet ikke nok med samleje en
gang hver tredje måned, klagede kvinden,
som forgæves forsøgte at forføre sin mand.
Staklen lod sig dog ikke friste. Han blev
overmandet af træthed og sukkede:

”Jeg synes bare, at sex er for anstrengende.”

Den schweiziske avis bringer en række
andre lignende vidnesbyrd og konkluderer,
at sexlivets tilbagegang ikke blot er en digi-
tal skrøne. Globale undersøgelser bekræfter
tendensen. I 1990 angav mere end halvdelen
af 18-64-årige amerikanere, at de dyrkede
sex én gang om ugen. Ifølge Global Social
Survey var det kun en tredjedel, der i 2024
nåede ind i soveværelset.

Det er særlig de yngre generationer, der
har mistet den erotiske lyst. Neue Zürcher
Zeitung skriver, at blandt unge mænd under
30 år har 28 procent overhovedet ikke haft
sex i løbet af hele sidste år, og i Storbritan-
nien dyrker unge i aldersgruppen 18-24 år
mindre sex end deres forældre.

En gang var Frankrig landet, hvor man
forførte eller lod sig forføre. Sådan er det
ikke længere. I 2024 angav 24 procent af
franskmændene i aldersgruppen 18-64-år-
ige, at de i løbet af det seneste år havde levet
i cølibat, skriver Neue Zürcher Zeitung. I
2006 var det blot 9 procent, der gjorde det.
Og i Japan angiver 64,2 procent af befolkning-
en, at de allerhøjest har samleje en gang
om måneden.

Neue Zürcher Zeitungs undersøgende
journalist Nicole Althaus drister sig til at
spørge, om lagerymnastikkens retræte
overhovedet behøver at være et problem.
Kunstig befrugtning sikrer jo, at menneske-
heden ikke uddør, påpeger hun.

Men eksperter finder udviklingen stærkt
alarmerende. Således tilkendegiver psyko-
logen Juliane Burgardt, at den manglende
erotiske aktivitet vidner om et grundlæg-
gende samfundsproblem:

”Sex er et vigtigt indicium på et samfunds
velbefindende.”

Når erotikken mindskes, signalerer det, at
mennesker fravælger det forpligtende sam-
vær, som et parforhold består i.

En stor artikel i **Le Figaro** handlede om
franskmænd, der i 40-årsalderen havde ta-
get initiativ til at blive skilt og siden bittert
fortruttet det. Tandlægen Fabien valgte i en
alder af 44 år at forlade sin kone, fordi der
var lidt knas i forholdet, hvilket jo kan opstå
i selv de bedste ægteskaber.

Fabien konsulterede diverse kilder, som
påstod, at han ville få det meget bedre efter
skilsmissen:

▲ Der er mindre kærlighed i luften
på denne jord. Over hele verden
melder undersøgelser om faldende
seksuel aktivitet.

MODELFOTO: MAD S JENSEN/RITZAU SCANPIX

”Mennesker orienterer
sig meget efter
omverdenens signaler, hvilket
får den enkelte til at tro, at
det hele kører på skinner hos
de andre – blot ikke hos mig.

SONJA RUSS, ØSTRIGSK SEXOLOG,
I INTERVIEW MED DIE PRESSE AM SONNTAG

”Med andre ord, så mente jeg at have styr
på det hele. Men jeg tog fejl.”

Fabiens ekskone fandt sig hurtigt en ny
partner, mens Fabien blev tvunget i cølibat,
hvor han længtes efter moderen til sine
børn. Pludselig fandt han ud af, at han el-
skede hende. Fabien mener, at influencere i
forskellige aftapninger bidrog til hans fatale
beslutninger med deres ”omsiggribende
propaganda for skilsmisse”.

I Neue Zürcher Zeitung bliver også omtalt
en ny bog af videnskabsjournalisten Debra
Soh, der peger på, at datingportaler gør kærl-
ighedslivet mere besværligt. Man skulle jo
ellers tro, at datinguniverset ville resultere
i, at flere fik sig en partner, men det er ifølge
Soh helt omvendt.

I gamle dage havde man ganske vist ikke
adgang til et digitalt univers af potentielle
partnere. Men det var en fordel, for så swi-
pede man ikke straks væk, hvis frisur, figur
eller fritidsinteresser ikke straks matchede
med ens forventninger. Førstehåndsidtryk-
ket var mindre afgørende, og afslagene blev
overvejede grundigere, men ”når der hele ti-
den kan komme noget, som kunne være
bedre, så udvikler man ikke sin interesse for
ham eller hende, som står lige foran én”.

Der til kommer sammenligningens forban-

delse, hævder den østrigske sexolog Sonja
Russ i et interview med **Die Presse am
Sonntag**:

”Mennesker orienterer sig meget efter om-
verdenens signaler, hvilket får den enkelte
til at tro, at det hele kører på skinner hos de
andre – blot ikke hos mig.”

Sociale medier opretholder denne forestil-
ling, og ”mange lader sig indrullere i den
virtuelle verden og undlader at tage vare på
deres eget liv og parforhold”.

Eller som psykoterapeuten Jennifer Cox
siger til magasinet **Good Housekeeping**, så
er vi i det hele taget blevet afhængige af ”di-
gital dopamin fra sociale medier. Vi priori-
terer ”likes” over intime relationer. Og vores
bevidsthed er konstant beskæftiget med
noget uden for vores egen krop”.

Et ægtepar er i en diskussion. Manden ind-
vender, at alting ikke var bedre i gamle dage.
Kvinden svarer straks:

”Jo, du var bedre”. Måske den analyse
også gælder i videre forstand? ■

Kiosken samler og kommenterer den internationale
værdi- og religionsdebat og skrives på skift af
professor i global politisk sociologi og prorektor ved
Roskilde Universitet **Bjørn Thomassen** og sognepræst
Kristian Østergaard.

KRISTELIGT DAGBLADS KRONIK TIRSDAG DEN 10. MARTS 2026

kronik | Kulturelt beredskab er at være forberedt på at stå igennem det uforudsigelige. Vi er nødt til at have planer for at sikre og holde gang i vores kulturarv i en krisesituation

Vi skal forstå, hvad kulturelt beredskab er

Kristian Handberg
adjunkt

BEREDSKAB OG oprust-
ning er blevet vilkår på en
måde, som for få år siden var utænke-
ligt. Som en del af dette er der også
kommet nye forandringer til kultursekto-
ren i vores samfund. Meget af dette er
indrammet i begrebet kulturelt bered-
skab, der har optrådt i den offentlige
debat i det sidste års tid. Men hvad kan
det kulturelle beredskab være?

Taler vi om kulturelt beredskab, kan
vi se det på to niveauer. Dels er der en
konkret beredskabsopgave i kultursek-
toren om at sikre vores kulturarv og
holde hjulene kørende i en krisesitua-
tion. For eksempel har danske museer
netop efterspurgt vejledning til red-
ningsplaner og krisehåndtering. Hertil
kommer en mere overordnet rolle som
at skabe relevans på nye måder, som
synes at være blevet en opgave for kul-
turen – at være modstandskraft.

Når EU's kulturkommissær, Glenn
Micallef, siger, at ”kulturen er Europas
vigtigste forsvarslinje”, er det næppe
blot sikring af kulturarven, der tænkes
på, men en tro på, at kultur er noget helt
centralt i vores samfund og levevis. No-
get, som giver styrke til samfundet og
”vores demokrati, sociale sammen-
hængskraft, konkurrencedygtighed og
resiliens”, som det siges i erklæringen
”Europe for Culture – Culture for Euro-
pe”.

På det svenske kulturmøde ”Folk och

Kultur” i februar var kulturens rolle i en
urolig verden det gennemgående tema.
Journalist og USA-korrespondent Mar-
tin Gelin forklarede, hvordan ikke-
demokratiske magter uden for Vesten
laver investeringer i kultur. I Saudi-
Arabien bliver der lige nu bygget hund-
reder af museer som del af landets
”Vision 2030”, og det er velkendt, at
Kina er det land i verden, der investerer
mest i *soft power*. Det kan man læse
mere om i hans nye bog ”Mjuk makt:
kultur og propaganda i den nye
verdensorden”.

Sverige blev beskrevet som ”brat op-
vågnet” til spørgsmålet om beredskab.
I en ny plan for totalforsvaret 2025-2030
er kulturen skre-
vet ind som vigtig
samfundsfunkti-
on.

”I tilfælde af
krigstrussel og
krig bidrager et
levende og frit
kulturliv til at op-
retholde en vis
normalitet i hverdagen, øge folks ud-
holdenhed og fremme en vilje til at for-
svare sig selv”, står der.

FORSVARET I SVERIGE har udgivet
flere rapporter om kultur i krig, senest
”Den fria konsten i kris og krig” (2026),
og i 2024 blev der nedsat et råd for be-
skyttelse af kulturarv, der skal hjælpe
de svenske museer. Ressourcer er dog
et problem i den underfinansierede kul-

tursektor, siger rapporten ”Kulturen –
måltavla och motstandskraft”. I total-
forsvarets budget er kun tre promille af
det samlede budget afsat til den ellers
vigtige kultur. En kulturform har dog
kronede dage: Forsvarets orkestre har
fået øget sine bevillinger og kan nu få
de bedste instrumenter.

NORDEN RUNDT SER mange mod Fin-
land for at finde svar på at være et sam-
fund i beredskab. Beredskabet er her
indlejret i samfundet, også på en måde,
så det ikke har været nødvendigt at ita-
lesætte en ”åndelig oprustning” i de
seneste år.

Landets tidligere kulturminister Ste-
fan Wallin talte på
”Folk och Kultur”-
mødet for, at kul-
turen i politisk for-
stand skal ud af
”silotænkningen”,
hvor kultursekto-
ren arbejder isole-
ret. Finlands præsi-
dent Alexander

Stubb sagde i sin nytårstale 2025:

”Sikkerhed handler også om kultur,
uddannelse og civilisation. De udgør
vores mentale forsyningsberedskab.
Det, som er værd at forsvare i Finland.
Det, vi har til fælles. Det, vi har oplevet
sammen.”

Wallin fremhævede, hvordan littera-
turens beretninger har haft en helt sær-
lig betydning for at samle det finske
samfund siden selvstændigheden i 1917

Kulturelt beredskab
er mere præcist end
”åndelig oprustning”,
fordi det betegner
en opgave.

– en historie, som har været noget mere
præget af flere krige og kriser end re-
sten af Norden.

En barsk erfaring med krig, og hvad
der kommer bagefter, har de også i de tre
baltiske lande. Truslen fra en aggressiv
og uberegnelig stormagt som nabo er
både aktuel og i levende erindring her.
Som udtryk for dette er der i Tallinn af-
holdt en tre dages træningsworkshop for
militærpersoner og museumsfolk om
beskyttelse af kulturarv. Litauiske kunst-
nere taler også om, hvordan de skal or-
ganisere sig i tilfælde af en invasion.

I stigende grad regnes de baltiske lan-
de med i en nordisk-baltisk region, ikke
mindst hvad angår beredskab. Den offi-
cielle og folkelige støtte fra dansk side til
den genvundne selvstændighed i 1991
huskes og markeres lige nu i en udstil-
ling ved Litauens nationalbibliotek i Vil-
nius. ”Friends in Need: Denmark-Lithu-
ania” viser både politik og kultur som
tegn på, hvor hurtigt en forbindelse kan
skabes efter lang tids isolation – og hvor
vigtige disse forbindelser mellem små-
stater er i dagens geopolitiske situation.
Det ville klæde Danmark at give plads til
Litauen på tilsvarende vis.

DER ER ENIGHED om, at man ikke er i
mål med at sikre et kulturelt beredskab
i Norden. Internationalt ser man dog
Norden og de baltiske lande som nogle,
der er nået længere end de fleste. Den
britiske korrespondent Oliver Moody
beskriver i sin bog ”Baltic: The Future
of Europe” (2025) de nordisk-baltiske

lande som Vestens ”geopolitiske avant-
garde”, der viser vejen for resten af
Europa i en mørk tid med rettidig om-
hu, handlekraft og nytænkning. En så-
dan status sætter så krav til Danmark
og vores nabolande om at kunne vise
vej inden for kulturelt beredskab.

I skrivende stund har kulturminis-
teren udpeget ”Rådet for kulturelt mod-
standskraft” med 14 kulturpersonligheder.
Det bliver spændende at følge –
også hvordan der konkret skal skabes
viden og vejledning. Det må være en
prioritet at lytte til kultursektorens for-
skellige udøvere, men også institutio-
ner og eksperter.

Vi må huske på, at kulturadministra-
tører, kulturudøvere og kulturbrugere
alle er i en ny, ukendt situation. Vi ser
ind i noget, der er ukendt og uforudsi-
geligt for alle. Muligheden for et bredt
perspektiv – og for at lære af hinanden
i Norden – kan komme i Danmark og
Færøernes formandskab for Nordisk
Ministerråd i 2026. Sverige satte under
sit formandskab i 2024 et stort fokus på
beredskab og kultur, som kan viderefø-
res her.

NÅR DET KOMMER til konkrete anbe-
falinge, var organisationen Dansk Kul-
turliv i 2025 på banen med anbefalinger
til kulturelt beredskab på finansloven.
Dette inkluderede, at der skal afsættes
fem millioner kroner til en handleplan
for styrkelse af den frie tanke og kritisk
debat uden for de algoritmestyrede
rum. At der skal sættes gang i arbejdet

med en kulturpolitisk vision i rege-
ringsgrundlaget, som skal inddrage
andre ministerier. Og at der skal afsæt-
tes 10 millioner kroner årligt til at opda-
re kulturarvsberedskabsplanerne og
opbygge kompetencer i institutioner
og hos myndigheder.

I år udgiver jeg i samarbejde med kul-
turforsker Malene Breunig en bog om
begrebet kulturelt beredskab. Op til
valget giver vi følgende anbefalinger,
hvis man ønsker at gøre kulturelt bered-
skab til en samfundsopgave:

Vi anbefaler et klarere begrebsbrug.
Når begreber flyder, flyder også ansva-
ret. ”Kulturelt beredskab” er mere præ-
cist end ”åndelig oprustning”, fordi det
betegner en opgave: at kunne stå igen-
nem det uforudsigelige uden på for-
hånd at fastlægge, hvilke værdier der
skal gøres fælles.

En mere bevidst geografisk strategi,
særligt med fokus på den nordisk-bal-
tiske region, kan styrke kulturens gen-
nemslagskraft og skabe varige relatio-
ner i et område, der igen er blevet sik-
kerhedspolitisk centralt.

Og endeligt skal man styrke uafhæn-
gige, kompetente medier – særligt på
det trængte kulturområde. Hvis kultur
skal fungere som beredskab, kræver
det en levende offentlighed, hvor kul-
turelle erfaringer kan deles, diskuteres
og udfordres. ■

Kristian Handberg er kunsthistoriker, ph.d.,
adjunkt ved institut for kunst og kulturviden-
skab, Københavns Universitet samt fellow ved
Nordic Humanities Center.